

A közoktatás szerepe, lehetőségei a gyermekkori szegénység csökkentésében

Az Echo Innovációs Műhely a „Szegénység és Társadalmi Kirekesztés Elleni Küzdelem Európai Éve” keretében Székesfehérváron szervezett **programja**

2010. november 3.

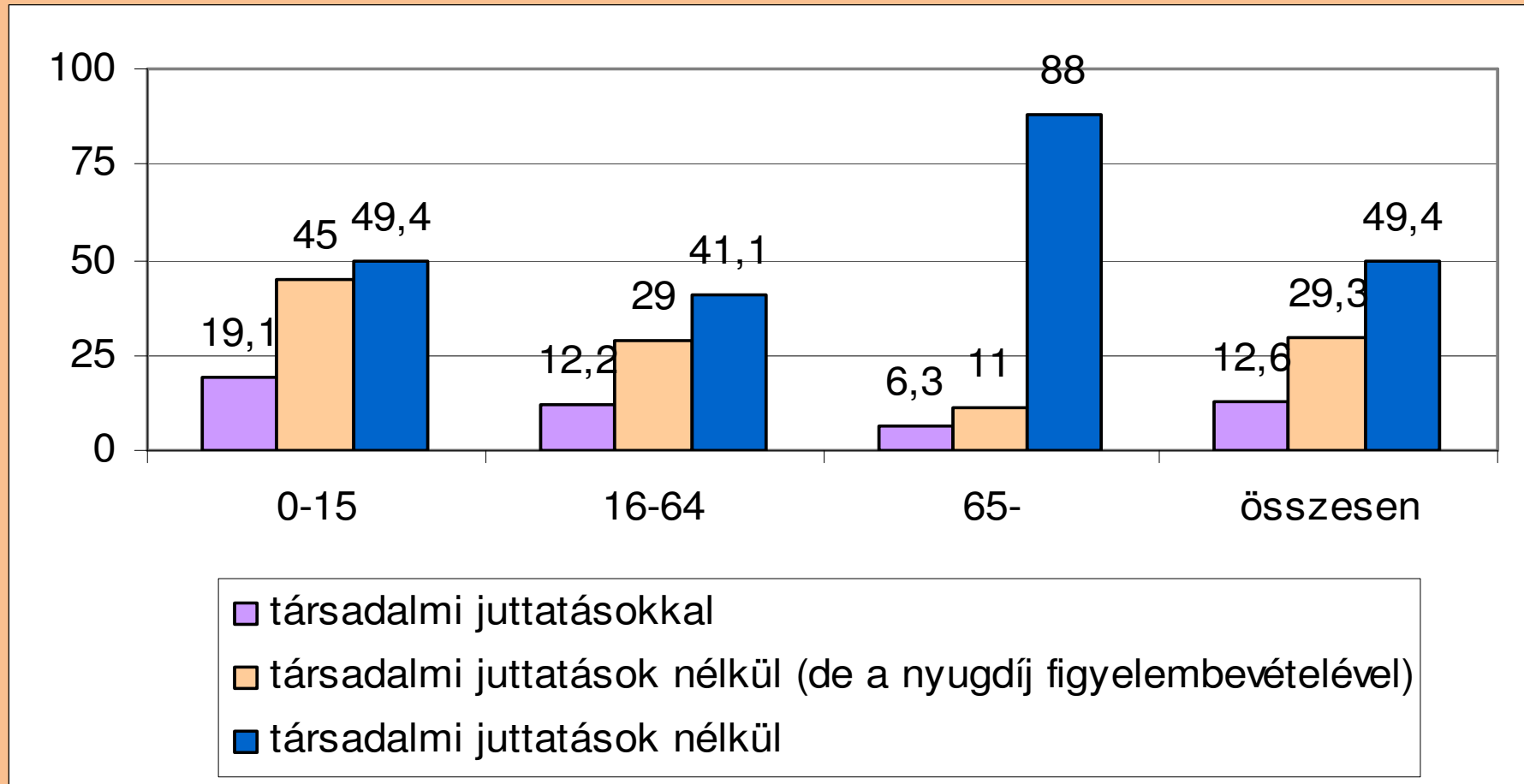
Darvas Ágnes, MTA GYEP – ELTE TáTK

A szegénység tényei

- Az EU átlaga körüli szegénységi arányok a teljes népességben
- Az EU átlagnál kedvezőtlenebb gyerekszegénységi ráták
- Magas kockázatú gyerekes családok
- Jelentős területi és települési egyenlőtlenségek – a szegénység Magyarországon meghatározott régiókban és kistelepüléseken koncentrálódik

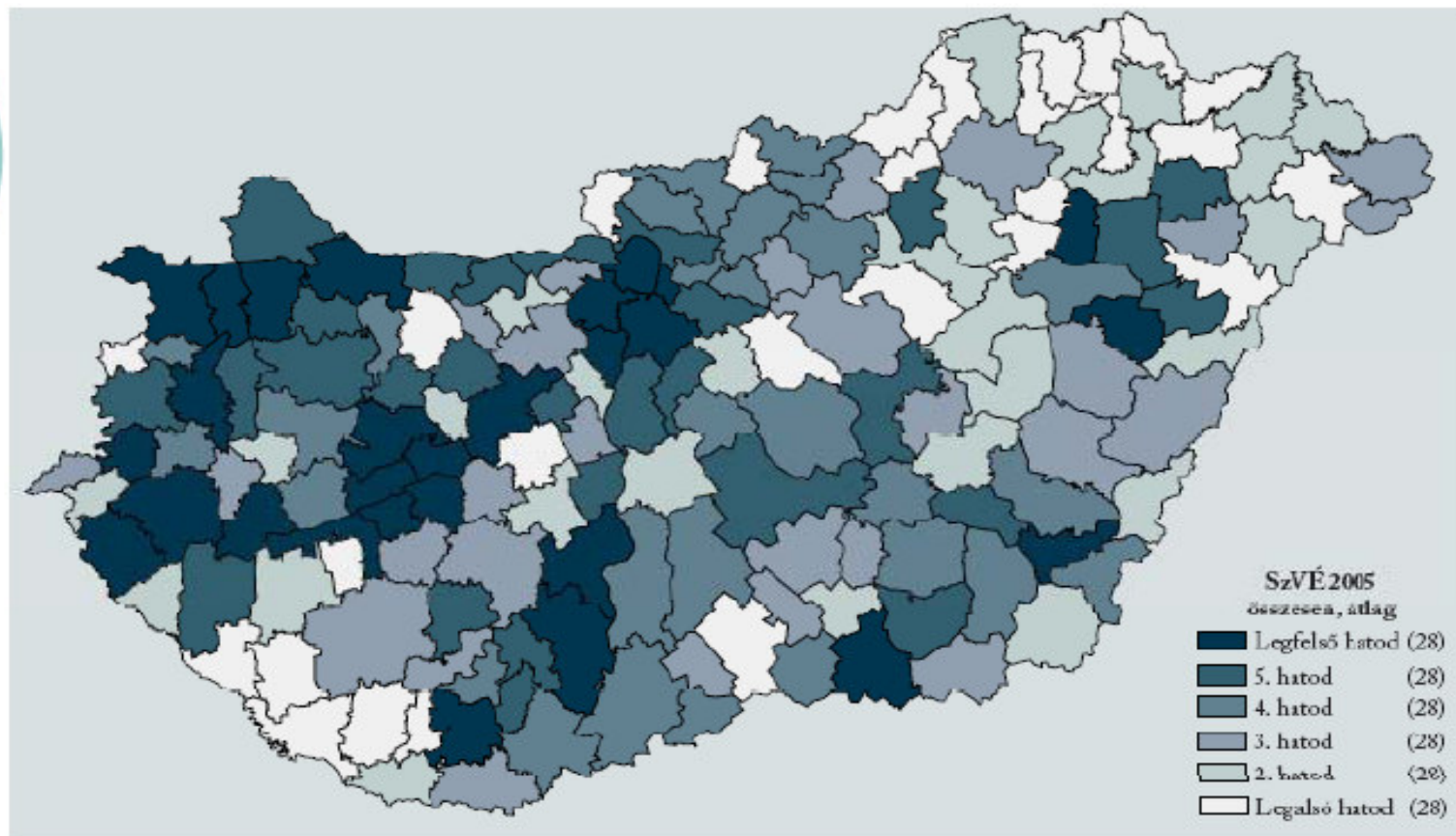
Szegénységi arány – társadalmi juttatások (korcsoportonként)

(forrás: KSH Laekeni indikátorok, 2007)

Forrás: Simonyi Ágnes (2009)

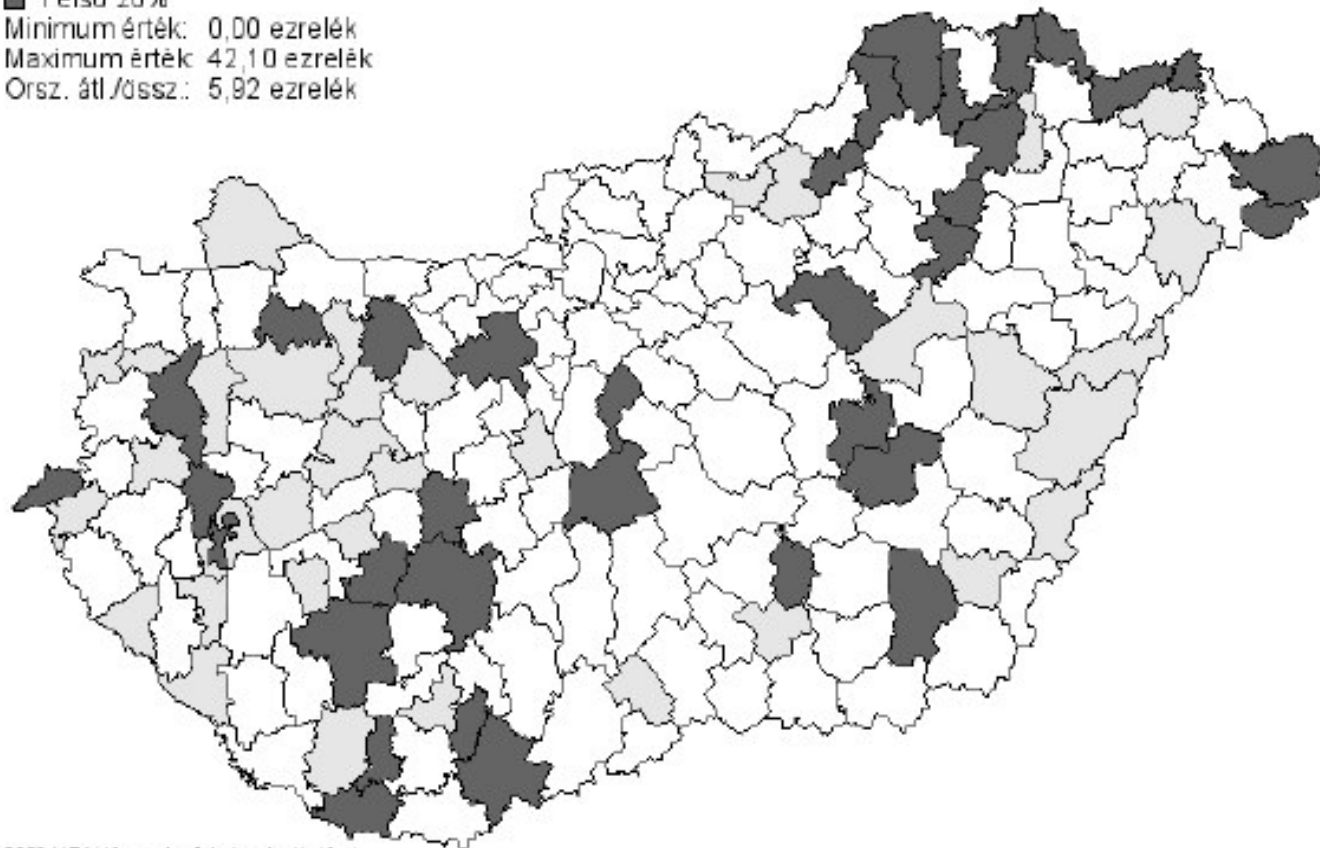
A teljes népesség születéskor várható élettartama kistérségekenként, 2005

Forrás: Csizte András – Németh Nándor, 2007

Csecsemőhalandóság kistérségi megoszlása - 2007

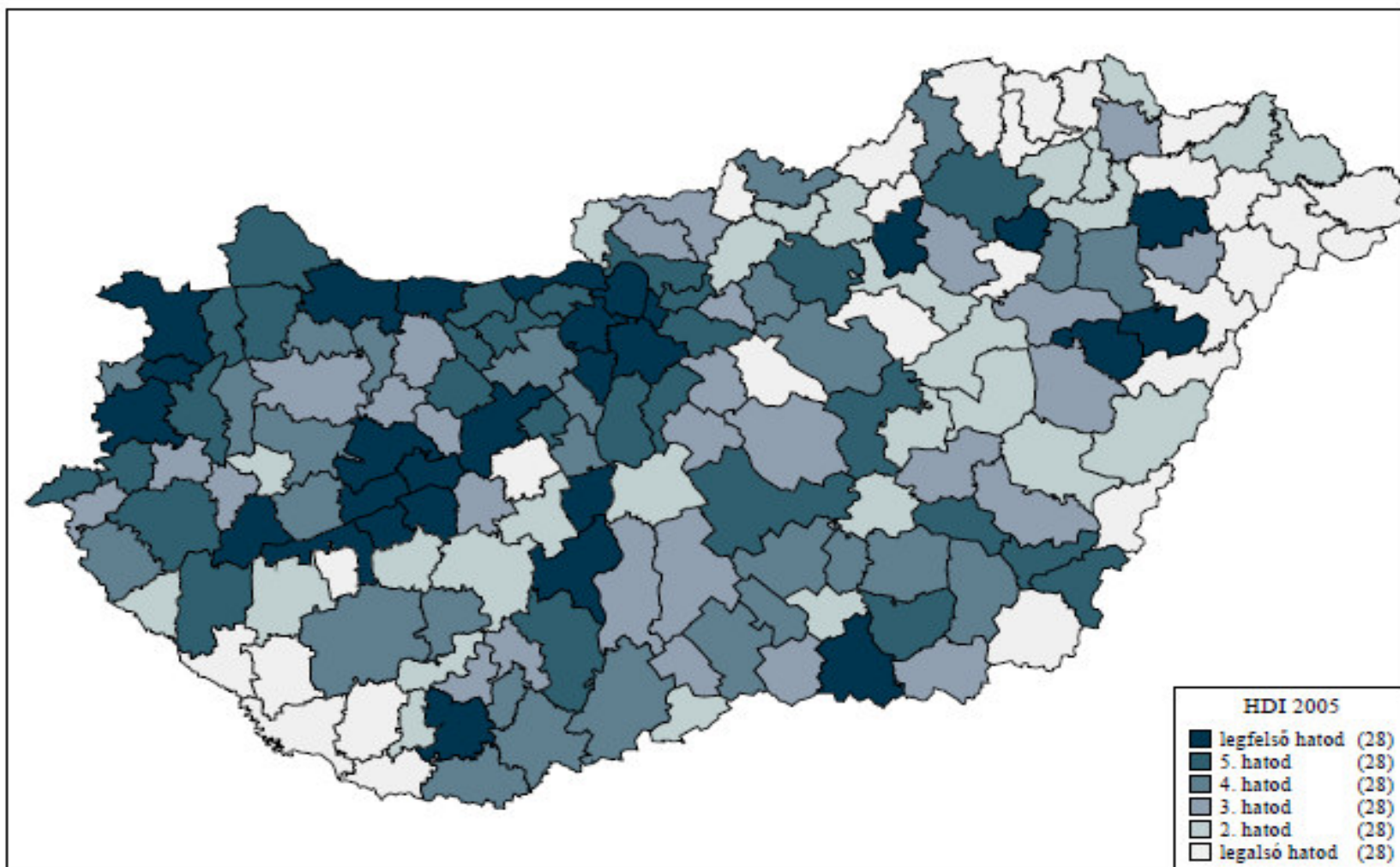
□ Alsó 20%
■ Felső 20%
Minimum érték: 0,00 ezrelék
Maximum érték: 42,10 ezrelék
Orsz. átl./össz.: 5,92 ezrelék

©2009 MTA Közgazdaságtudományi Intézet

Kistérségek HDI különbségei, 2005

(forrás: Csíste-Németh, 2007)

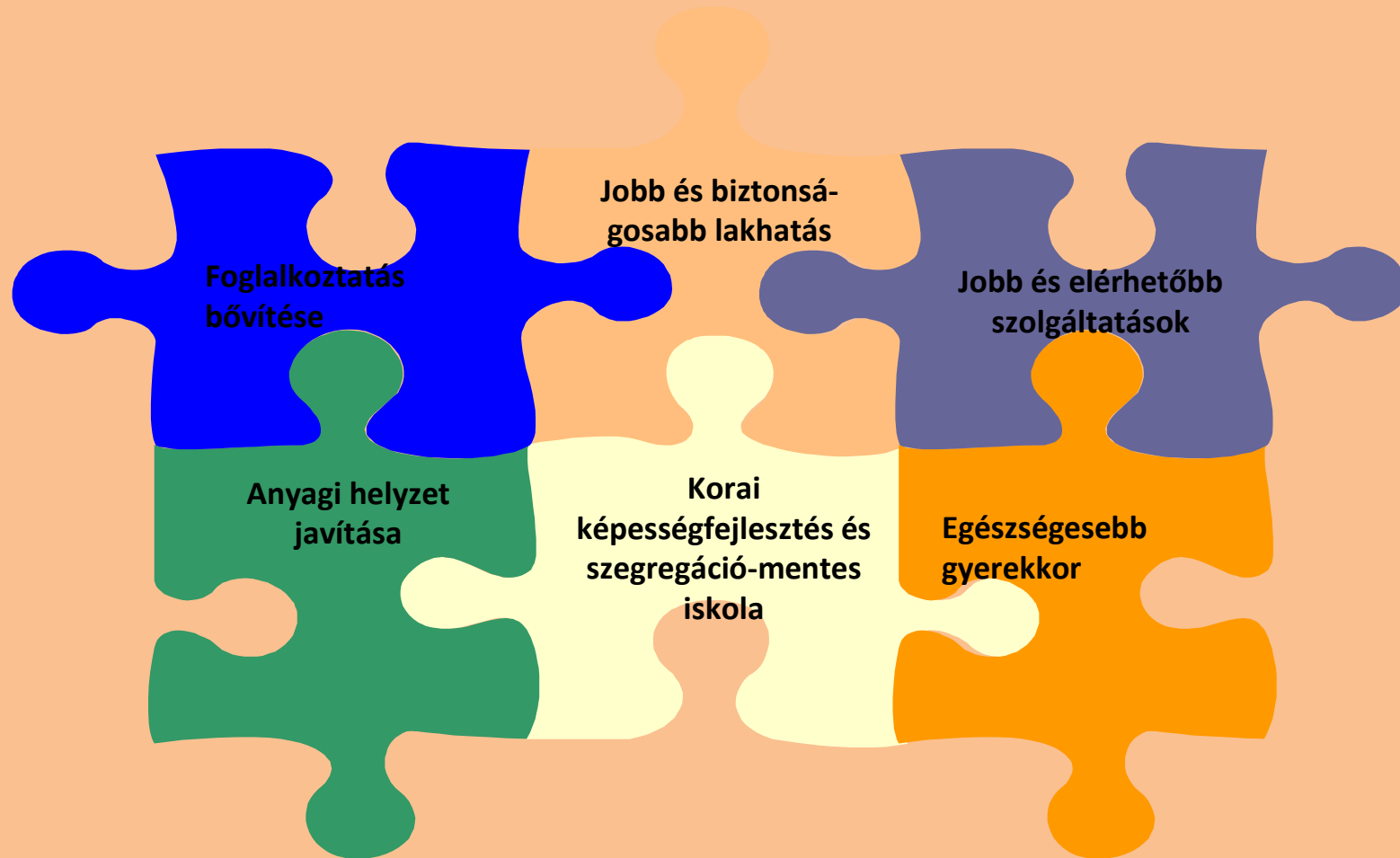
A szegénység – ahogy a gyerekek megélik

- Viszonylag kevés kutatási adat (hazai és nemzetközi)
 - Pénzhiány – önmagában kevésbé érzik a gyerekek, de a pénz 'hatalma' fokozottan van jelen életükben
 - Depriváció, halmozott depriváció (a lakáshelyzet meghatározó) esetén definiálják magukat szegénynek
 - Szégyen (az elmúlt évek és a jelen társadalmi környezete! ezt fokozza)
 - Szülők védelme (egybehangzó kutatási tapasztalat)
 - Társas kapcsolatok sérülése (a legfájdalmasabb)
 - A jövőkép, a vágyak túlzott realitása (redukált gyerekkor?)

A szegénység újratermelődése

- Hosszú évtizedek óta evidencia: a szegénység öröklődik
- A legfontosabb feladat ennek megtörése
- Ennek több alapfeltétele van:
 - **összehangolt, komplex programok**
 - **hosszú távú programok**
 - **a korai évekre hangsúlyt helyező programok**

A 'Legyen jobb a gyerekeknek' Nemzeti Stratégia, 2007-2032 beavatkozási területei

A közoktatással közvetlenül összefüggő feladatok

- Korai fejlesztés és képességgondozás
- Minőségi koragyerekkori és iskola előtti szolgáltatások
- Méltányos (szegregációmentes) és befogadó (differenciált és individualizált) iskola

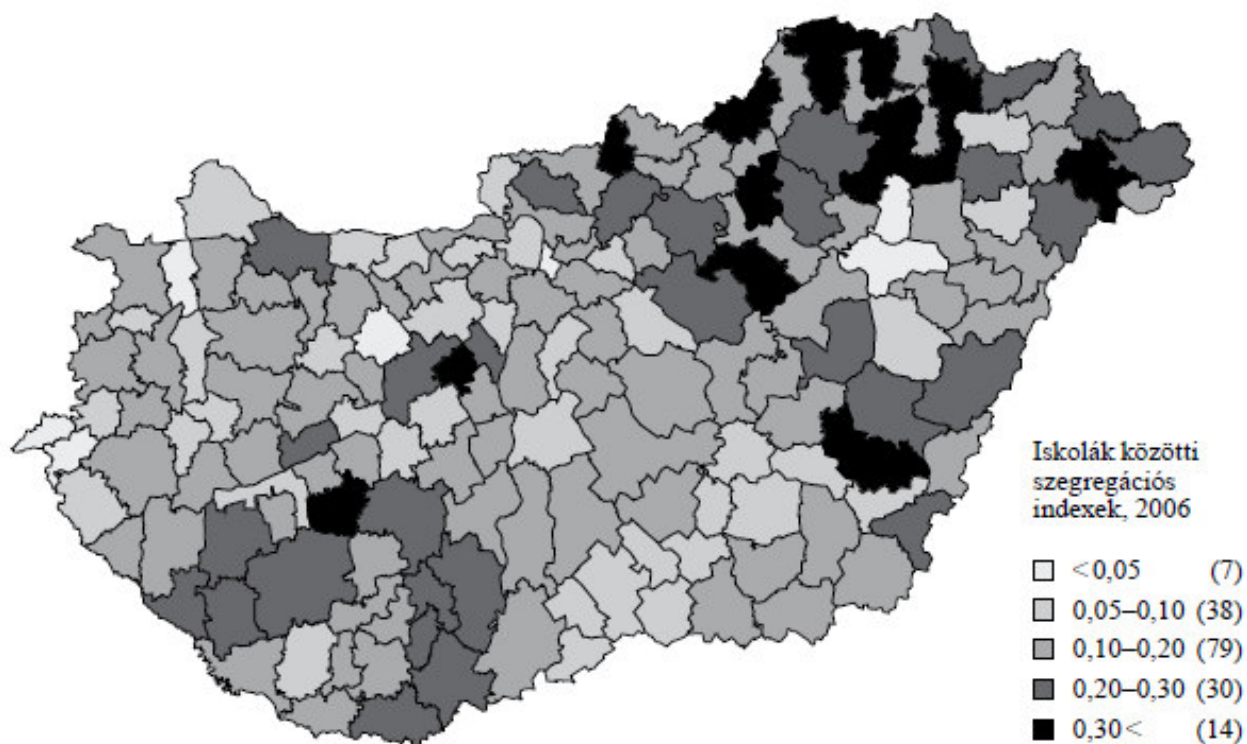
Közoktatási helyzetkép

- Óvoda nem jut mindenkinek elég korán! – óvodai nevelés minőségi mutatóinak romlása (csoportlétszámok)
- Általános iskola – jelentős egyenlőtlenségek, szegregáció, magántanulóság, kimenetek közötti szakadékok
- Középiskola – típusa, lemorzsolódás, piacképes tudás

Az iskolából kikerülő fiatalok 20-25%-a funkcionális analfabéta!

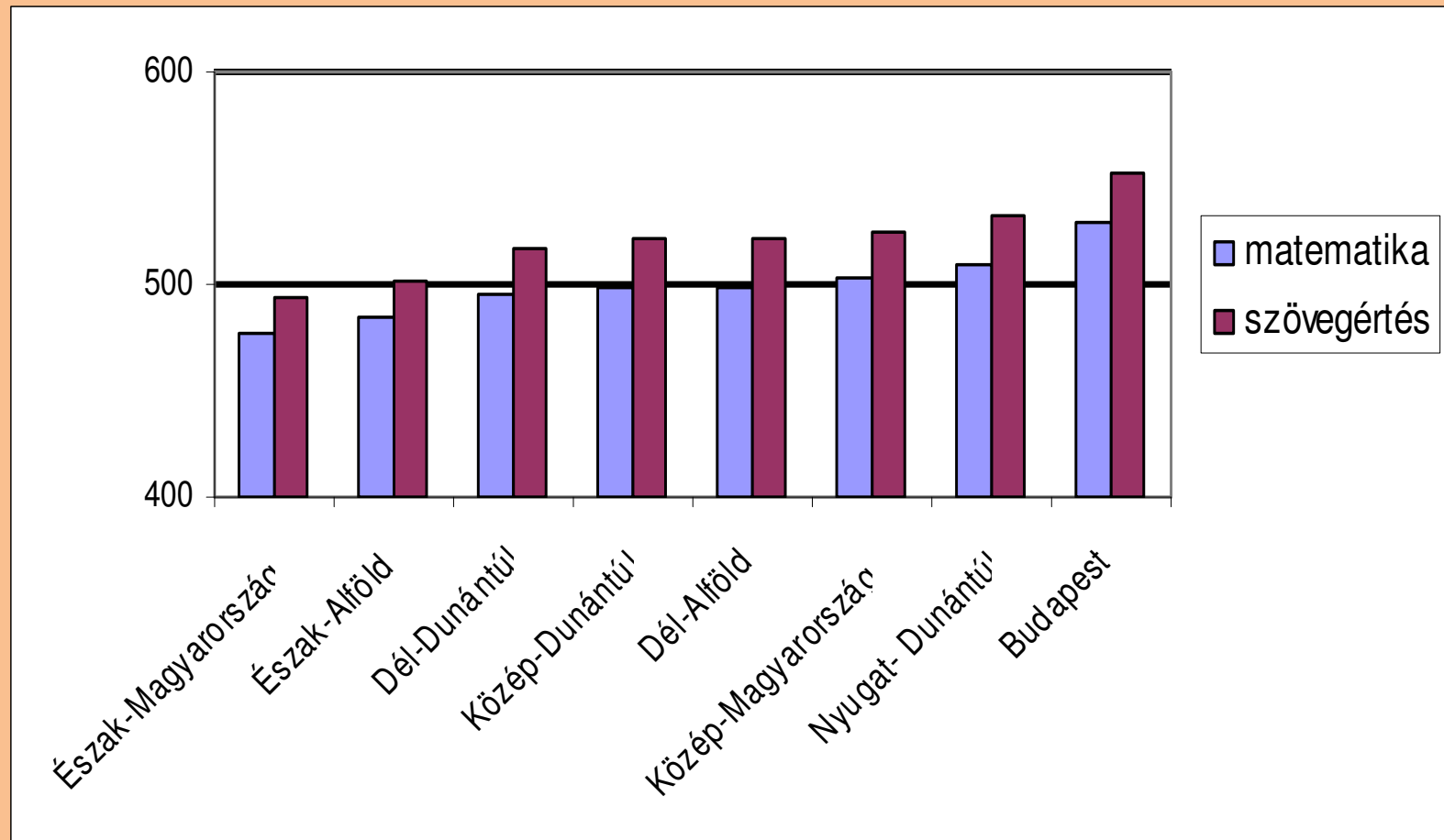
Iskolai szegregáció

(forrás: Kertesi Gábor – Kézdi Gábor, 2009)

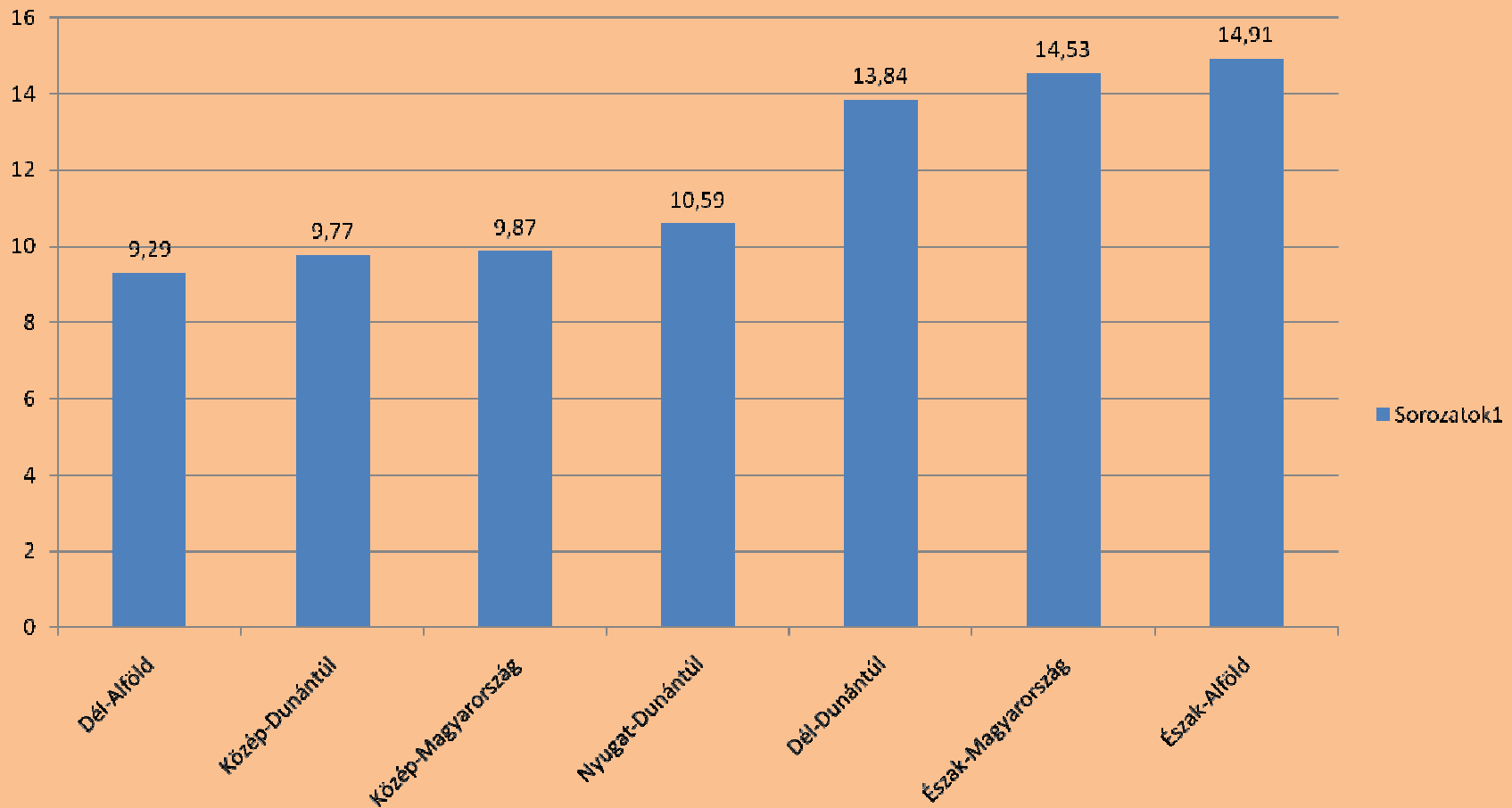
6. ábra: Hátrányos helyzet szerinti iskolai szegregáció Magyarország kistérségeiben, 2006 (szegregációs indexek osztályközös értékei)

Kompetenciamérés átlagai régiónként – matematika, szövegértés, 2008

Korai iskolaelhagyók (2008, KSH)

(18-24 évesek közül azok aránya, akik legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkeznek és a felmérést megelőző 4 hétben nem vettek részt sem iskolarendszerű oktatásban, sem felnőttképzésben.)

Fejlesztési irányok – 1. Kora gyermekkor

- Korai évek meghatározó szerepe
 - Pszichológiai és pedagógiai ismeretek
 - Agykutatások
 - Közgazdasági költség-haszon elemzések
 - Korai programok eddigi tapasztalatai

**„Azok a politikák, amelyek egy ún. második esélyt biztosítanak, jóval költségesebbek és jóval kevésbé hatékonyak, mint azok a beavatkozások, amelyek a gyermekek jól-létének növelését biztosítják.”
(Esping-Andersen)**

Fejlesztési irányok – 2.

Egész napos iskola

- A reformok, programok céljaként az oktatási eredmények javítása, a társadalmi integráció segítése fogalmazódik meg.
- Nem csupán a gyerekek délutáni megőrzésére vállalkoznak - igyekeznek olyan szerepeket is átvállalni, és olyan szolgáltatásokat nyújtani, ami nem minden gyerek számára adott!!!
- Eszköz – hatékonysága a belső tartalomtól, minőségtől, színvonalától függ. Az iskolák között meglévő különbségek kiegyenlítése nélkül nem járul hozzá hatékonyan a különböző társadalmi háttérből jövő gyerekek esélyeinek kiegyenlítéséhez.
- *(kollégiumok lehetőségei – externátus stb.)*

Fejlesztési irányok – 3.

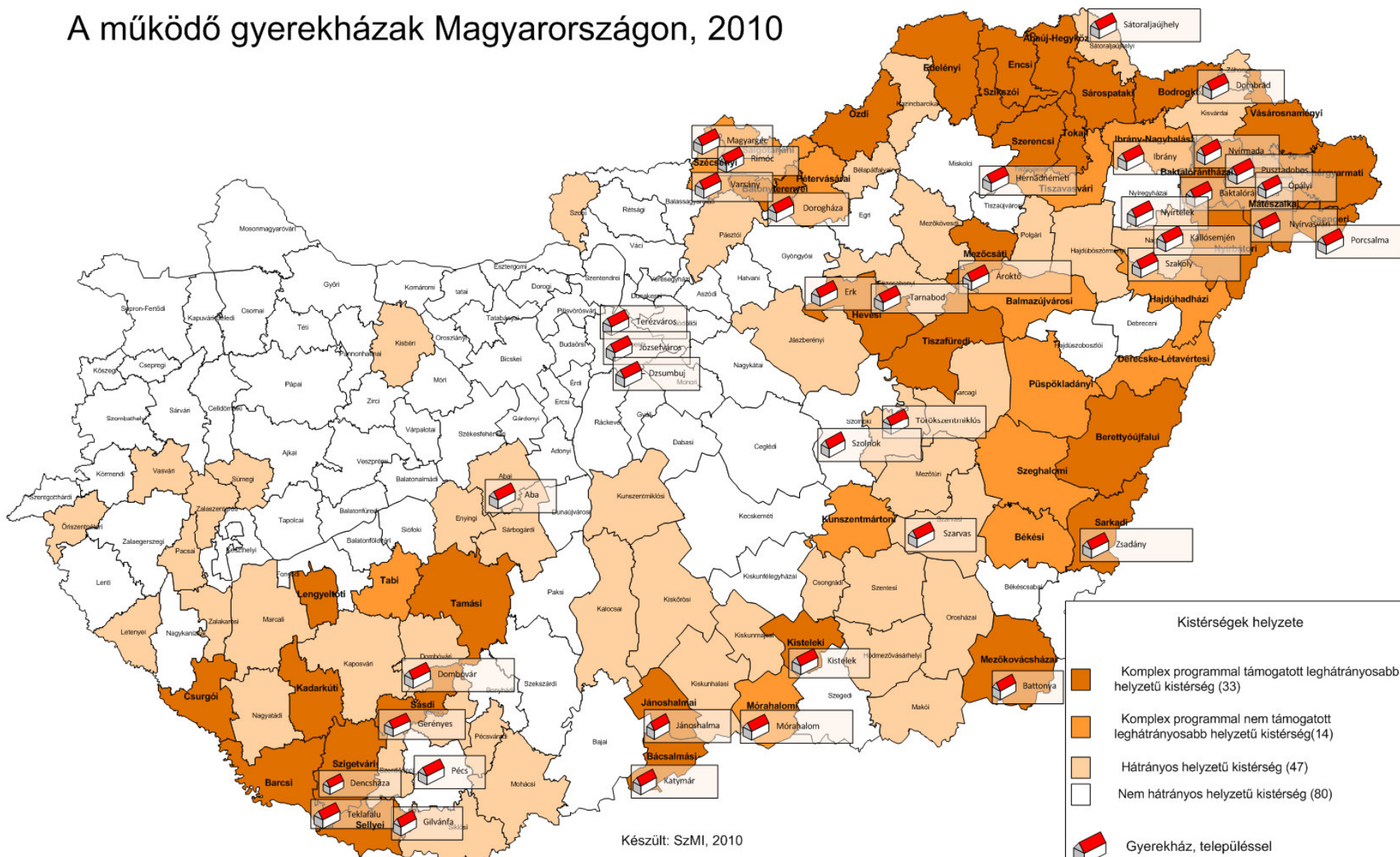
Szakmaközi együttműködések

- „Egyedül nem megy” – „sok bába ...”
- Jogok, érdekek, szükségletek
 - A társadalmi integráció és kohézió erősítése
 - A gyerekek és a családok helyzetbe hozása
 - A rendelkezésre álló erőforrások hatékonyabb kihasználása
 - ...
 - ...

Jó gyakorlatok

Korai képességgondozás - Sure Start – Anglia, Biztos Kezdet Gyerekházak – Magyarország (térkép: SZMI, 2010)

A működő gyerekházak Magyarországon, 2010

Egész napos iskola korai képességgondozással - Magyarmecske Általános Iskola (90-es évektől)– Gilvánfa, Biztos Kezdet Gyerekház (új szolgáltatás)

Forrás: Balatoni Tamásné: Közös kincs: A magyarmecskei Általános Iskola helyi hátránykompenzáló és fejlesztő programja. In Mayer József (szerk.): *Iskolai törekvések a hátrányos helyzetűek tanulási kudarcainak leküzdésére*. OFI, Budapest, 2009.

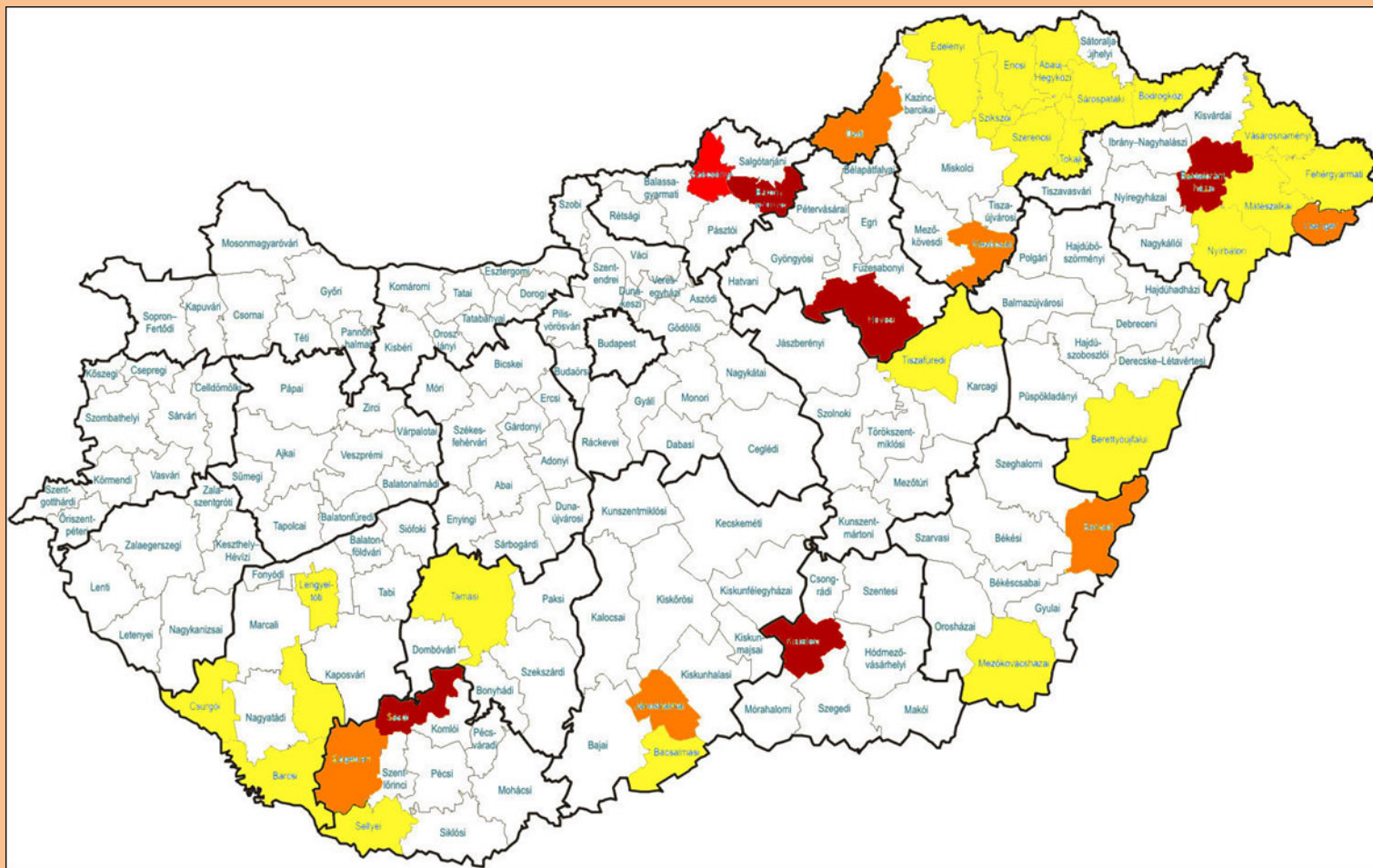
Egész napos iskola – másképp - Kedvesház pedagógia

„Tanuld meg a gyereket, hogy tudj tanítani!”

(Lázár Péter)

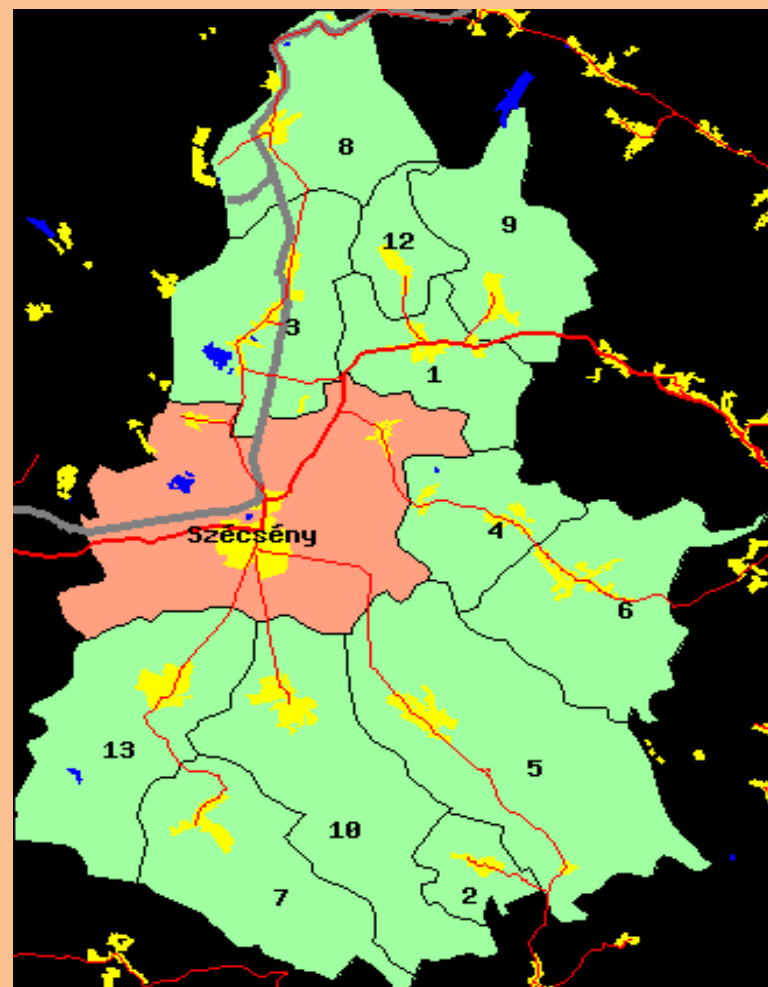
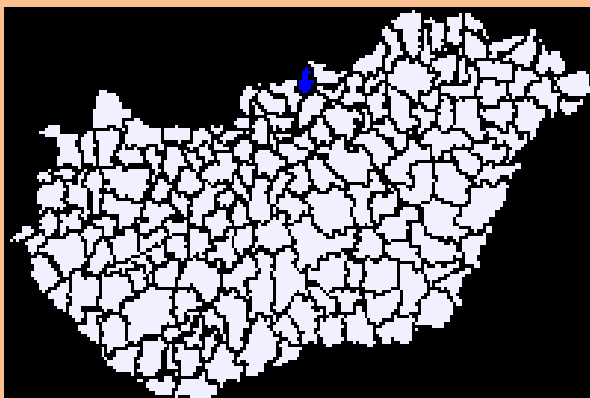
- Nyírtelek
- Lázár Péter pedagógus és Bordács Margit gyógypedagógus a Kedvesház pedagógia megalkotói
- 1995 ősze óta működik Nyírteleken a hetesotthonoszerű kollégiumi forma.
- A „Ház”-ban kedvezőtlen helyzetű és az iskolától távol lakó cigány gyerekek nevelkednek hét közben.
- Kis hetesotthon hátrányos helyzetű gyerekeknek.
- A program lényege: mentálhigiénés törődés, szociális biztonság, tanulási lehetőség – és mindezzel együtt hidat képezni az iskola és család között.

Komplex fejlesztések és szolgáltatások - NS és a kistérségi komplex programok – célok és eszközök

Alkalmazási kísérlet - Szécsényi gyerekesély Program

- 13 település (400-6000 fő)
- 20 ezer főt meghaladó lakosság
- 4000-nél kicsit több 0-18 éves gyerek
- 2000 körüli álláskereső/ munkanélküli
- megközelítőleg 1000 tartós munkanélküli
- munkaerő-kereslet minimális
- felnőtt népesség iskolázottsága országos átlagtól elmarad
- roma lakosság aránya településenként 0 és 40% között, az oktatási intézményekben 0 és 60-70-80% között

Mikortól és milyen pontokon kell beavatkozni?

- Korai képességgondozás
- Gyerekház-óvoda átmenet
- Óvoda
- Óvoda-iskola átmenet
- Óvoda/iskola – család kapcsolata
- Befogadó iskola - integráció - kompetenciaalapú oktatás
- Egész napos iskola – délutáni programok
- Alsó-felső átmenet – tagiskolák problémái
- Mestertanár és „külpontosítás”
- Tanulási kudarcok
- Szabadidő
- Pályaválasztás
- Lemorzsolódás
- Második esély

Mindezekre jellemzően

- Kapcsolat és együttműködés a szülőkkel
- Rendszeresség
- Internet- és számítógép-használat
- Közösségi programok
- Szakmai és szakmaközi együttműködések

***Korai
képességgondozás,
Biztos Kezdet Program***

- gyerekházak
- integrált fejlesztések előkészítése,
- korai fejlesztés,
- óvodáztatási helyzet javítása

***Közoktatási integráció,
a közoktatás fejlesztése***

- iskolai koordinátori háló,
- tanodák működtetése,
- iskolán belüli, tanórán kívüli programok és szolgáltatások,
- tantestületi továbbképzések
- nyári napközi és tábor

Ifjúságfejlesztés

- „második esély” program

***Szociális és közösségi
munka***

- családokkal folytatott munka
- közösségi ház – korrepetálás, szabadidős programok
- közösségi munka
- szakmaközi hálózatok működtetése
- pszichológiai tanácsadás

Információs társadalom fejlesztése

- IT mentorok
- IT pontok, teleházak

Egészségesebb gyerekkor

- szűrések
- közétkeztetés

Lakhatási program

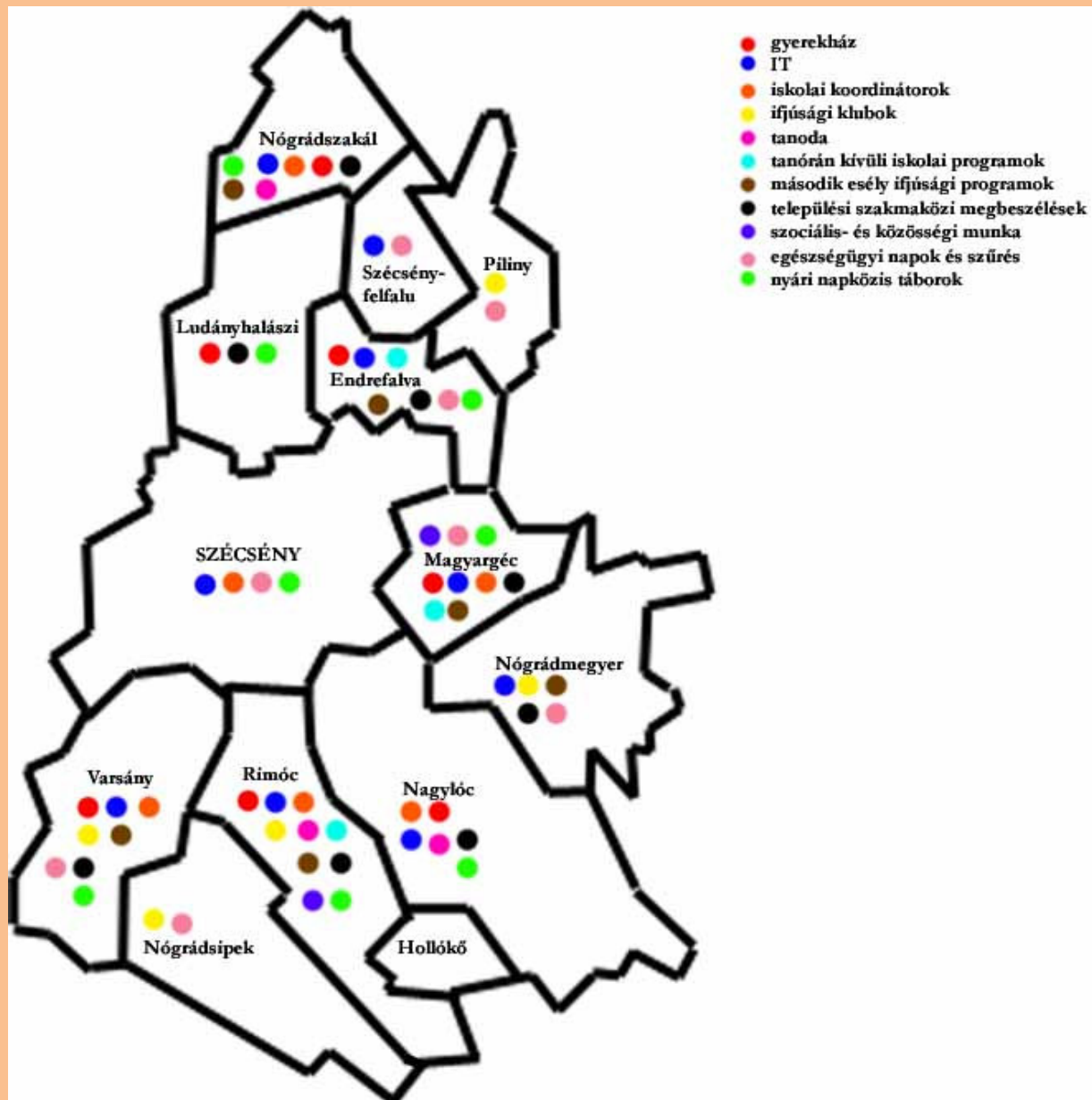
- egyéni esetkezelés
- közösségi munka
- közösségi ház

Szülők foglalkoztatása

- tanácsadás
- munkahelyteremtő projektek – pl. maga a program
- szociális szövetkezet

Fenntarthatóság

- szociális gazdaság - szociális szövetkezet
- társadalmasítás – gyerekbizottság és albizottságai

SZGYEP - Szolgáltatások a kistérség településein

MTA GYEP Iroda

www.gyerekesely.hu

Darvas Ágnes

darvasagi@gmail.com